

KIRGIZİSTAN EDEBİYATINDA HİKÂYE

AYVAZ MORKOÇ

Bu PDF dokümanı, kitabın bir kısmını içermektedir.
DBY okurları için özel olarak oluşturulmuştur.

“dün” den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

“dün” den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

© 2023, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™

Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

DBY: 317

Edebiyat: 159

ISBN 978-625-6432-30-7

Sertifika No: 52315

Birinci Baskı: İstanbul, 2023

Yazar: Ayvaz Morkoç

Yayın Yönetmeni: İrfan Güngörür

Dizi Editörü: Furkan Öztürk

Kitap Editörü: Afina Barmanbay

Mizanpaj/Kapak Uygulama:

DBY Ajans

Baskı/Cilt:

Meteksan Matbaacılık ve Teknik Sanayi Tic. A.Ş.

(Sertifika No: 46519)

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Morkoç, Ayvaz

Kırgızistan Edebiyatında Hikâye

Yazar: Ayvaz Morkoç (Doç. Dr.) Editör: Afina Barmanbay (Doç. Dr.)

İstanbul : DBY Yayınları, 2023.

278 s. ; 15,0 x 21,0 cm ___ (DBY Yayınları ; No. 317)

ISBN 978-625-6432-30-7

1- Edebiyat 2- Kırgızistan Edebiyatı 3- İnceleme 4- Hikâye

Bu çalışma, Manisa Celal Bayar Üniversitesi'nin desteklediği 2018 / 021 numaralı bilimsel araştırma projesine dayanmaktadır. Kitap "Türk Dünyasında Hikâye: Hikâye Geleneği, Ünlü Hikâyeciler ve Seçilmiş Hikâyeler" üst başlığı taşıyan projenin dört altı başlığın- dan biri olan "Kırgızistan Edebiyatında Hikâye" bölümünün ge- liştirilip zenginleştirilmesinden meydana getirilmiştir.

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI

Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4

Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul

Tel. - Faks: +90 212 526 98 06

www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

İçindekiler

Önsöz	9
1. Giriş	11
2. Kırgızistan'ın Çarlık Rusya'sı Tarafından İşgali	15
3. Çarlık Rusya'sı Döneminde Sosyal Durum	17
4. Çarlık Rusyası Döneminde Eğitim ve Kültür Hayatı	20
5. Kırgızistan Edebiyatına Genel Bakış	23
6. Sovyet Dönemi Öncesinde Kırgızistan Edebiyatı	25
7. Kırgızistan Sovyet Edebiyatında Hikâye	27
8. Bağımsızlık Sonrası Kırgızistan Hikâyesi	53
9. Sonuç	56

KIRGIZİSTAN HİKÂYELERİ

Acar	61
Kasımali Bayalınov	
Ezginin Gizemi	83
Aal Tokombayev	
İhtiyar Çoban	103
Aytkulu Ubukeev	

Cepheye Uğurlama	115
Ayım Aytbayeva	
Ölümcül Kavga	123
Şükürbek Beysenaliyev	
Arayış	135
Şabdanbay Abdırähmanov	
Bozkurt	145
Tölögön Kasımbekov	
Memleket Hasreti	163
Tölögön Kasımbekov	
Umut	175
Kudaybergen Caparov	
Biz Babasız Büyüdük	187
Aşım Cakıpbekov	
Çocuksuzluk	197
Mar Baycıyev	
Postacı Ana	215
Keneş Cusupov	
Savaş ve Okul	223
Asanbek Stamov	
Son Pişmanlık	243
Asankadır Esenkanov	
İlkesiz Rekabet	251
Asan Cakşılıkov	
Baba Yüreği	265
Turusbek Madılbaş	
Kaynakça	277

Önsöz

Bu kitap Kırgızistan edebiyatında batılı anlamdaki modern hikâyenin oluşum biçimi ve gelişim çizgisini kaynaklar ve metinler aracılığıyla tespit etmek için kaleme alınmıştır. Çalışmada önce Kırgızistan'ın Çarlık Rusyası döneminde işgali kronolojik sıra ile ana hatlarıyla özetlenmiştir. Ardından bu dönemde ülkede toplumsal yapıda ortaya çıkan değişimler gözler önüne serilmiştir. Daha sonra ülkedeki eğitim ve kültür hayatı hakkında açıklama yapılmıştır. Kırgızistan'da hikâye türünün kuruluş ve gelişmesine yön veren öncü şahsiyetler hakkında derli toplu bilgiler verilmiştir. Sovyet dönemi Kırgızistan edebiyatında hikâyenin geçirdiği tarihi gelişme ve aşamalar kronolojik olarak ele alınmıştır. Yoğun araştırma ve yazma çalışmalarıyla Kırgızistan hikâyeciliğinde çığır açan ve önemli katkı sağlayan edebiyatçılar anlatılmıştır. Seçilmiş hikâye örnekleri günümüz Türkiye Türkçesine özenle aktarılmış, bazı hikâyeler şekil ve içerik yönünden incelenerek üzerinde yorum ve değerlendirmeler yapılmıştır.

Sovyet dönemi Kırgızistan hikâyesi dört ana döneme ayrılarak incelenmiştir. Bunlar; Sovyet kuruluş yıllarında hikâye (1920-1930), Sovyet edebiyatının gelişme döneminde hikâye (1930-1939), İkinci Dünya Savaşı yılları ve sonrasında Kırgızistan hikâyesi (1939-1959), 1960 sonrasında Kırgızistan hikâyesi (1960-1990) alt başlıklarını taşımaktadır. Ayrıca bağımsızlık sonrası Kırgızistan hikâyesi ayrı bölüm halinde incelenmiş, hakkında yorum ve değerlendirme yapılmıştır.

Eserde tarihi ve teorik incelemenin haricinde Kırgızistan edebiyatına ait 16 adet hikâyenin günümüz Türkiye Türkçesine dikkatli biçimde aktarılmış metinleri bulunmaktadır. Hikâyeler edebiyatçıların doğum tarihleri göz önünde bulundurularak sıralanmıştır. Hikâye metinleri verilmeden önce her bir yazar hakkında tanıtıcı bilgiler sunulması uygun görülmüştür. Verilen bilgiler her bir yazarın hayatı, sanatçı kişiliği, edebi görüşleri, hikâye sahasındaki arayış ve yazma faaliyetleri göz önünde bulundurularak oluşturulmuş bilimsel araştırma ürünü bilgilerdir.

Elinizdeki kitap, mensubu bulunduğum Manisa Celal Bayar Üniversitesi'nin desteklediği 2018-021 numaralı bilimsel araştırma projesine (BAP) dayanmaktadır. Çalışma Türk Dünyasında Hikâye: Hikâye Geleneği, Ünlü Hikâyeciler ve Seçilmiş Hikâyeler üst başlığını taşıyan projenin dört alt başlığından birini içermektedir. Başka bir ifadeyle projedeki "Kırgızistan Edebiyatında Hikâye" bölümünün geliştirilip zenginleştirilmesiyle gün yüzüne çıkmıştır.

Kitap aracılığıyla okuyucuların Çağdaş Kırgızistan hikâyeciliği hakkında derli toplu bilgi sahibi olması amaçlanmaktadır. Eser sayesinde ülkemizdeki geniş okuyucu kitlesi ünlü hikâyeciler ve örnek hikâyelerden yola çıkarak Kırgızistan hikâyesini yakından tanıma fırsatı bulacaktır.

Kaynakça

- Adıgüzel, S. (2004) "İsmail Şihli'nin Ayrılan Yollar Romanı ve Sosyalizm Realizmi", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Erzurum, 2004, sayı: 23, s. 115-122.
- Akıyev, K. Baskan Col, (1994) Kırgızistan Basması, Frunze, Kırgızistan, 1994, 230 s.
- Alimov, B. "Midin Alibayev", (2002) *Kırgız Sovet Adabiyatının Tarihi*, II. Cilt, ed: Sadıkov, A. vd. İlim, Frunze, Kırgızistan, 2002, 378 s.
- Asanaliyev, K. (1987) "Kıskaç Korutundu", *Kırgız Sovet Adabiyatının Tarihi*, I. Cilt, ed: A. Sadıkov vd., İlim, Frunze, Kırgızistan, 1987, s.105-113.
- Aşlar, H. (2014) "Kırgız Öykücülüğünün Doğuşu ve İkinci Dünya Savaşı'na Kadar Tarihi Seyri Üzerine Bir Edebi Tenkit", *Çağdaş Kırgız Öyküsü*, Hece Yayınları, Ankara, 2014, s. 127-137.
- Azap, S. (2015) *Tölögön Kasımbekov, İnsan – Eser*, Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ardahan,
- Azap, S. (2018) "Tölögön Kasımbekov", <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/tologon-kasimbekov>, 2018.
- Baysarıyeva, B. (2003) *Tölögön Kasımbek'in Singan Kılıç, Kelkel ve Baskan Adlı Tarihi Romanlarında Kırgız Türklerinin Hayatı*, Hacettepe Üni, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2003, 230 s.
- Cigitov, S. (1987) "Poezya", *Kırgız Sovet Adabiyatının Tarihi*, I. C. İlim, Bişkek, s. 43-50.
- Cigitov, S. (2006) "Çağdaş Kırgız Edebiyatına Dair", *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, Ankara, 2006, Cilt: 3, s. 1, s. 7-20.
- Cumabayev, İ. (2002) "Aalı Tokombayev", *Kırgız Adabiyatının Tarihi*, VI. Cilt, ed: Akmatliyev, Abdıldacan vd., *Manastanuu*, Bişkek, Kırgızistan, 2002, s. 104-128,

- Çorotegin, T. (2002) “Kırgızistan Cumhuriyeti”, *Türkler*; c. 19, Yeni Türkiye Yayınları, Erzurum, s. 472-477.
- Drykanbayeva, M. (2014) “1916 Yılındaki Kırgız Milli Mücadelesi: Ürktün”, *Teke Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi* Bursa, 2014, Sayı: 3/3, s.112-126.
- Egamberdiyev, M. (2005) “Çarlık Rusyası’nın Türkistan’daki Eğitim Politikası (1870-1917)”, *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, Kırşehir, 2005, C. 6, sayı: 1, s. 103
- Gömeç, S. (2003) *Türk Cumhuriyetleri ve Toplulukları Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2003,456.
- Karakaş, Ş. (1996) “20. Yüzyıl Türk Dünyası Üzerine Bir Deneme”, *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1996, Sayı: 2, Güz, s. 286.
- Kasimbekov, T. (2008) *Baskın*, (Çev. Saadettin Koç; Burul Bugubayeva), Gençlik Kitabevi Yayınları, Konya.
- Koç, S. (2002) “Kırgız Edebiyatında Nesrin Gelişimi ve Tölögön Kasimbek”, *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, Ankara, 2002, Sayı: 13, s. 61-80.
- Kolcu, A. İ. (2006) *Çağdaş Türk Dünyası Edebiyatı*, Salkımsöğüt Yayınları, Ankara, 2006, 624 s.
- Koylubayev, K. K. (2010) *Çağdaş Akıncıların Çılgıncılığı (Moldo Niyaz, Moldo Kılıç (Aldaş Moldo)*. Karakol, Kırgızistan, 2010, 330 s.
- Osmonov, Ö. C. (2000) Mirzaktatov, A. S. *Kırgızistan Tarihi: UruntuuUçurlar*, Pedagogika, Bişkek, Kırgızistan, 2000, 443 s.
- Öz, A. (2014) “Kırgız Kültürel Belleği ve Türkçe’deki Seyri”, *Çağdaş Kırgız Öyküsü*, Hece Yayınları, Ankara, 2014, s. 21-27.
- Özgen, N. 20. (2014) *Yüzyılın İlk Yarısında (1900-1950) Kırgız Edebiyat Tarihi*, Türk Dil KurumuYayınları, Ankara, 2014, 508 s.
- Saray, M. (2004) *Modern Kırgızistan’ın Doğuşu*, Tika Yayınları, Ankara, 2004, 336 s.
- Sıdkov, A. (2014) “Kırgız Hikâyesine Kısa Bir Bakış”, *Çağdaş Kırgız Öyküsü*, Hece Yayınları, Ankara, 2014, s. 7-10.
- Söylemez, O.- Aşlar, H. (2009) “Çağdaş Kırgız Hikâyesine/Edebiyatına Dair”, *Çağdaş Kırgız Hikâyeleri Antolojisi*, Salkımsöğüt Yayınları, Erzurum, 2009,303 s.
- Türkoğlu, İ. (2019) “Kırgızlar”, *TDV. İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları,
- Ulutaş, İ – Soldan, U. (2007) “Kırgız Yazılı Edebiyat Geleneği Çerçevesinde Bağımsızlık Sonrası Kırgız Roman ve Hikâyesine Genel Bir Bakış”, *5.Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi Tam Metin Kitabı*, 11-13 Haziran 2007, Calalabat, Kırgızistan, s.625-633.

KIRGIZİSTAN EDEBİYATINDA HİKÂYE

Ülkemizde Türkiye dışındaki Türk dünyası edebiyatlarının yeterli seviyede tanınmadığı bilinmektedir. Türk dünyası edebiyatları hakkında doğru bilgi sahibi olabilmek için her Türk topluluğunun edebi metin ve eserlerinin Türkiye Türkçesine özenle aktarılması gerekir. Geniş coğrafyaya yayılmış soydaşlarımızı yakından tanımak ve edebi eserlerini bilimsel bakış açısıyla değerlendirmek önemli vazifelerimizdendir. Türk dünyası topluluklarının edebiyatları söz konusu olduğunda Kırgızistan edebiyatı başta gelmektedir. Toplumsal varlık olan insanı en yoğun ve özlu şekilde anlatmayı amaçlayan ve kısa hacimli nesir türü olan hikâye Kırgızistan edebiyatında çok önemli yere sahiptir.

Elinizde bulunan bu kitap Kırgızistan edebiyatında batılı anlamdaki modern hikâyenin oluşum biçimi ve gelişim çizgisini kaynaklar ve metinler aracılığıyla tespit etmek amacıyla kaleme alınmıştır. Araştırmada ilkin Kırgızistan’ın Çarlık Rusya’sı tarafından işgali kronolojik sırayla ve ana çizgileriyle özetlenmiştir. Ardından ülkede hikâye türünün kuruluş ve gelişmesine yön veren öncü şahsiyetler hakkında derli toplu tanıtıcı bilgiler verilmiştir. Sovyet dönemi Kırgızistan edebiyatında hikâyenin geçirdiği tarihi süreç ile önemli aşamalar kronolojik olarak anlatılmıştır. Yoğun araştırma ve yazma çalışmalarlarıyla Kırgızistan hikâyeciliğine yön veren, çığır açan ve katkı sağlayan yazarlar ele alınmıştır. Seçilmiş hikâye metinleri günümüz Türkiye Türkçesine özenli biçimde aktarılmıştır. Bazı hikâyeler şekil ve içerik bakımından incelenmiş, hakkında yorum ve değerlendirmeler yapılmıştır.

Çalışmada tarihi ve teorik incelemenin ardından Kırgızistan edebiyatına ait 16 adet hikâyenin günümüz Türkiye Türkçesine dikkatle aktarılmış metinleri yer alır. Yazarların doğum tarihleri göz önünde bulundurularak hikâyeleri seçilmiştir. Hikâye metinleri verilmeden önce her bir hikâyeci hakkında tanıtıcı bilgiler verilmiştir. Verilen bilgiler yazarın hayatı, sanatçı kişiliği, edebi görüşleri, hikâye sahasındaki arayış ve kalem faaliyetleri değerlendirilerek oluşturulan bilimsel araştırma ürünü verilerdir.

Kitap aracılığıyla okuyucuların çağdaş Kırgızistan hikâyeciliği hakkında derli toplu bilgi sahibi olması amaçlanmaktadır. Eser sayesinde ülkemizdeki geniş okuyucu kitlesi ünlü hikâyeciler ve örnek hikâyelerden yola çıkarak Kırgızistan hikâyesini yakından tanıma fırsatı bulacaktır.

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul
Tel. - Faks: +90 212 526 98 06
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

ISBN 978-625-6432-30-7

